

فرم آموزشی «داروها»

درمان دارویی

هرچند این مبحث اساساً بر درمان دارویی متمرکز است، ولی بدان معنا نیست که درمان دارویی یگانه عامل برای مقابله با بیماری است. پژوهش‌ها نشان می‌دهد که کنترل استرس، فعالیت‌های تفریحی و شغلی و حمایت‌های اجتماعی و خانوادگی و دادن اطلاعات در مورد درمان تأثیر مهمی در بهبود بیماری و جلوگیری از حملات آینده دارد. روان‌پزشک باید دربارهٔ جزئیات درمان دارویی از جمله عوارض جانبی آن و اینکه چه مدت باید درمان دارویی ادامه یابد و در مورد هر نگرانی دیگری که دربارهٔ درمان دارویی وجود دارد، صحبت کند. هر درمان دارویی عوارض ناخواسته یا جانبی دارد و افراد مختلف نیز اثرات جانبی متفاوتی را با یک نوع درمان تجربه می‌کنند. همهٔ افراد نیز دچار عوارض جانبی نمی‌شوند. اکثر عوارض جانبی تغییرات فیزیولوژیک ماندگار و دائمی نیستند بلکه به علت حضور فعال دارو در بدن ایجاد شده‌اند، موقتی و نشان‌دهندهٔ تأثیر دارو نیز هستند.

داروهای مختلف قدرت متفاوتی دارند؛ برای مثال دو میلی‌گرم هالوپریدول معادل با صد میلی‌گرم کلرپرومازین است. توجه کنید که هر دارو یک اسم معمول و یک و یا چند اسم تجاری دارد.

انواع داروهای ضد سایکوز

اسم معمول	اسم تجاری
کلروپرومازین	لارگاکتیل
تیوریدازین	ملریل
پیموزاید	ارپ
فلوفنازین	مدیکیت
تری فلوپرازین	اسکازینا
پرفنازین	فنتازین
فلوپنتیکسول	فلوآنکسول
تیوتیکسین	ناوان
هالوپریدول	سرنیس - هالدل
کلوزاپین	لپونکس
ریسپریدون	ریسپردال
اولانزپین	زایپرکسا
کوتیاپین	سرکوئل
اری پیرازول	ابیلیفای

این داروها موجب تنظیم مواد داخل مغز می‌شوند و از این طریق تأثیر خود را برجا می‌گذارند. این داروها برای کنترل انواع سایکوز تجویز می‌شوند. مدت اثر درمان متفاوت است و معمولاً سه تا شش هفته برای مؤثر واقع شدن دارو، زمان لازم است. در عدهٔ کمی از بیماران، علائم ممکن است حتی با وجود درمان ادامه یابند.

درمان با این داروها وابستگی نمی‌آورد. مهم است که درمان دارویی دست کم شش ماه تا یک سال پس از اتمام دوره سایکوز، ادامه یابد تا احتمال عود بیماری کم شود. احتمال برگشت علائم با درمان سایکوز کاهش می‌یابد. گفتنی است که این درمان طولانی نه به علت اعتیاد، بلکه به منظور کاهش احتمال عود بیماری است.

زمان‌های گفته‌شده مربوط به اولین دوره سایکوز است. چنانچه سایکوز تکرار شود، درمان طولانی‌تر خواهد بود. بعضی از افراد به دوره‌های طولانی‌تر درمان ضد سایکوز نیاز دارند تا از عود بیماری جلوگیری شود. در صورتی که فرد تحت درمان با داروهای ضدسایکوتیک باشد، عود معمولاً شدت کمتری دارد.

عوارض جانبی

باید در نظر داشت که بیشتر عوارض جانبی ناشی از مصرف داروها رفع‌شدنی است و شروع آن‌ها نشان‌دهنده شروع تأثیر داروست. عوارض جانبی شایع در زیر آورده شده است. عموماً این عوارض جانبی بعد از چند روز تخفیف می‌یابند. این عوارض را در ویزیت بعدی و یا، در صورتی که ادامه یافتند، چند روز بعد، به پزشک متخصص اطلاع دهید.

❖ خواب‌آلودگی خفیف

❖ ناآرامی

❖ لرزش

❖ خشکی عضلانی خفیف

❖ حساسیت به نور آفتاب

❖ افزایش وزن

❖ تاری دید

❖ تغییر در سیکل قاعدگی

❖ یبوست

❖ قطره قطره آمدن ادرار

عوارض جانبی زیر شیوع کمتری دارند و ممکن است جدی باشند. وقوع این عوارض را فوراً به پزشک متخصص گزارش دهید.

❖ اسپاسم‌های عضلانی (این حالت را می‌توان به سرعت درمان کرد)

❖ خشکی عضلانی بارز

❖ حالت‌های سرماخوردگی (دردهای بدن و تب)

❖ سرگیجه شدید

❖ زخم‌های دهان و لثه

❖ مشکل در ادرار کردن

❖ ادرار تیره‌رنگ

❖ پوست یا چشم زردرنگ

برای کاهش عوارض دارویی چند کار می‌توان انجام داد:

❖ با روان‌پزشک مشورت کنید. شاید مقدار دارو را کاهش دهد.

❖ روان‌پزشک ممکن است نوع دارو را تغییر دهد.

❖ برای درمان عوارض جانبی، می‌توان داروی دیگری تجویز کرد.

- ❖ اگر خواب‌آلودگی یکی از عوارض ناخواسته است، ممکن است بشود دارو را در شب مصرف کرد.
- ❖ ممکن است ورزش مفید باشد.

موارد دیگری که باید در مورد آن‌ها دقت کنید:

- ❖ با روان‌پزشک درباره شروع هر داروی دیگری مشورت کنید.
- ❖ ممکن است در هنگام رانندگی یا کار با ماشین‌آلات، در مواقع خطر، سرعت عمل فرد کمتر شود.
- ❖ عوارض ناخواسته الکل در هنگام مصرف این داروها بیشتر است.
- ❖ پوست ممکن است به نور آفتاب حساس شود.

درصد کمی از مردم ممکن است در قسمت‌های مختلف بدن، اغلب در دهان، دچار حرکات تکراری غیرعادی شوند. این حالت می‌تواند برای زمانی طولانی بماند. بنابراین، به محض دیدن این علائم با پزشک متخصص مشورت کنید.

بنزودیازپین‌ها

اسم معمول	اسم تجاری
دیازپام	والیوم
کلردیازپوکساید	لیبریوم
آلپرازولام	زاناکس
کلونازپام	-
اکسازپام	-
لورازپام	-
نیترازپام	-
فلورازپام	-

این داروها برای کاهش اضطراب و بی‌قراری به کار می‌روند؛ در رفع بی‌خوابی نیز مفیدند. در طی دوره حاد، همراه دیگر داروها به کار می‌روند تا به کنترل علائم، کمک کنند. این داروها همچنین در کنترل عوارض داروهای ضد سایکوز در کوتاه‌مدت مؤثرند. این داروها به علت احتمال وابستگی نباید برای بیش از چند هفته تجویز شوند و در موقع قطع دارو هم مقدار دارو را باید به تدریج کاهش داد. بنزودیازپین‌ها عوارض ناخواسته الکل را زیاد می‌کنند. شایع‌ترین عوارض بنزودیازپین‌ها خواب‌آلودگی و کاهش زمان واکنش است.

ضد افسردگی‌ها

اسم معمول	اسم تجاری
آمی تریپتیلین	-
ایمی پرامین	-
کلومیپرامین	-
تری میپرامین	-
داکسپین	-
نور تریپتیلین	نور تریلین
دزیپرامین	-
فلوکستین	پروزاک
سیتالوپرام	سیپرام
اس سیتالوپرام	
فلوکسامین	لووکس
سرتالین	آسنتر - زولوفت
پاروکستین	پاکسیل
بوپروپیون	زیبان
ونلافاکسین	افکسور - آلونتا
دلوکستین	سیمبالتا
ترانیل سیپرامین	-
موکلوبماید	-
میرتازاپین	-

ضد افسردگی‌ها برای کاهش یا رفع علائم بالینی افسردگی مثل غمگینی زیاد، اختلال خواب، کمبود انرژی، بی‌اشتهایی و احساس گناه، که چند هفته طول کشیده‌اند، به کار می‌روند. برای شروع تأثیر و تکمیل اثرات داروها غالباً سه تا چهار هفته زمان لازم است. عوارض ذیل شایع هستند. عوارض را در ویزیت بعدی یا اگر پایدار ماندند، در عرض چند روز بعد، به پزشک متخصص گزارش دهید:

- ❖ بی‌قراری یا تحریک پذیری
- ❖ سردرد
- ❖ تهوع
- ❖ بی‌خوابی یا خواب آلودگی
- ❖ گیجی
- ❖ تاری دید
- ❖ خشکی دهان
- ❖ یبوست

❖ قطره قطره آمدن ادرار

تاری دید خشکی دهان یبوست و قطره قطره آمدن ادرار بیشتر در ضد افسردگی‌های سه حلقه‌ای (هفت داروی اول) مشاهده می‌شود. در مورد ترانیل سیپرومین رعایت رژیم غذایی و منع مصرف هم‌زمان بعضی از داروها بسیار مهم است.

تثبیت‌کننده‌های خلق

اسم معمول	اسم تجاری
لیتیوم کربنات	-
کاربامازپین	تگرتول
والپروات سدیم	ارلپت - دپاکین
لاموتریجین	لامیکتال
اکس کاربازپین	اکس کارپین

تثبیت‌کننده‌های خلق از داروهای اصلی برای کنترل بیماری دوقطبی هستند و اکثر بیماران لازم است که به مدت طولانی یکی از این داروها را برای جلوگیری از عود مصرف کنند.

لیتیوم نوعی نمک است که در بسیاری از غذاها یافت می‌شود و در مقادیر بالا برای تثبیت خلق مفید است. اندازه لازم دارو برای هر فرد از طریق آزمایش‌های منظم خون تعیین می‌شود.

عوارض جانبی فهرست‌شده ذیل در کسانی که لیتیوم مصرف می‌کنند شایع هستند. این عوارض را به پزشک در مراجعه بعدی یا، اگر همچنان باقی ماندند، در طول چند روز بعد گزارش کنید:

❖ طعم فلز در دهان

❖ تشنگی

❖ ناراحتی معده

❖ افزایش وزن

❖ لرزش دست‌ها

❖ تورم قوزک‌ها

❖ زیاد شدن ادرار

اگر میزان دارو درست کنترل نشود یا اگر بیمار به سبب هوای گرم دچار کم‌آبی شود یا مشکل کلیوی یا مشکلی در روده داشته باشد، احتمال دارد که سطح لیتیوم در خون بسیار بالا رود. زمانی که سطح لیتیوم بسیار بالا رود، احتمال مسمومیت با لیتیوم وجود دارد. عوارض جانبی فهرست‌شده ذیل علائم مسمومیت با لیتیوم هستند و باید فوراً به پزشک گزارش شوند.

❖ تهوع یا اسهال شدید

❖ بی‌حالی شدید و خواب‌آلودگی

❖ گیجی یا فراموشی شدید

❖ لرزش شدید و تلوتلو خوردن

به سبب اینکه علائم مسمومیت با لیتیوم ممکن است شامل گیجی شدید یا فراموشی باشد، حائز اهمیت است که خانواده و دوستان از علائم مسمومیت با لیتیوم آگاه باشند تا در رساندن سریع بیمار به پزشک همکاری کنند.

درمان عوارض جانبی

اسم معمول	اسم تجاری
تری هگزیفندیل	آرتان
بی‌پریدین	آکینتون

عمل این داروها کاهش و از بین بردن بسیاری از عوارض جانبی شایع داروهای ضد سایکوز نظیر سفتی، انقباض عضلانی و لرزش است. این داروها در درمان بی‌قراری تأثیر کمی دارند و از خواب‌آلودگی، حساسیت به نور خورشید و افزایش وزن جلوگیری نمی‌کنند. این داروها نیز عوارض جانبی خود را دارند، که معمولاً شدید نیستند، و وجود آنها را باید در طول چند روز بعدی به پزشک گزارش کرد:

❖ تاری دید

❖ خشکی دهان

❖ تهوع

❖ یبوست

توجه: نکته بسیار مهم خطر استفاده از **مواد مخدر و الکل به ویژه همزمان با داروها** است. باید در نظر داشت که مصرف هر نوع **ماده مخدر و یا الکل** نه تنها موجب درمان این بیماری‌ها نخواهد شد، بلکه می‌تواند عامل ایجادکننده و یا تشدیدکننده علائم باشد.